

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Linguistica 14 (2019)

ISSN 2083-1765

DOI 10.24917/20831765.14.23

Tom dedykowany Pani Profesor Józefie Kobylińskiej

Ewa Zmuda

ORCID 0000-0001-7858-2643

Uniwersytet Pedagogiczny, Kraków

Imiona krakowskich sióstr dominikanek (XVII–XVIII w.)

Słowa kluczowe: religijna onomastyka, antroponimia, imię, imię religijne

Keywords: religious onomastics, anthroponymy, name, religious name

W ubiegłym roku (2018) ukazał się artykuł Szanownej Jubilatki w czasopiśmie „Onomastica” na temat imion ojców dominikanów krakowskich. Autorka wyekscerpowowała materiał imienniczy – 65 imion zakonnych z krakowskiego klasztoru, z XVII i XVIII wieku – z badanych przez siebie *Ksiąg gromadzkich wsi Kasina Wielka* z lat 1513–1804.

Niniejszy artykuł ma stanowić swoiste uzupełnienie obrazu krakowskiego imiennictwa dominikańskiego w wiekach XVII i XVIII. W tym celu opracowane zostaną imiona sióstr dominikanek z tego okresu.

Zakon dominikanek, czyli Mniszek Zakonu Kaznodziejskiego (oficjalna nazwa: *Moniales Ordinis Praedicatorum*), został założony przez św. Dominika Guzmana w Prouille koło Tuluzy w 1206 roku (dominikankami nazwano je od imienia założyciela). Pierwszy klasztor w Polsce powstał pod koniec XIII wieku (pierwsze domy założono w Raciborzu, Poznaniu i we Lwowie), a do końca XVII istniało już 13 klasztorów (skasowane w czasie zaborów, czynne pozostały jedynie domy w Krakowie i Piotrkowie); jest to zakon kontemplacyjny (por. Marecki 1997: 25).

Do analizy zostały wybrane żeńskie imiona zakonne z krakowskich klasztorów (zasięg geograficzny podyktowany został artykułem Jubilatki – Kobylińska 2018): (1) Klasztoru pw. Matki Boskiej Śnieżnej, ufundowanego w 1621 roku przez Annę z Branickich Lubomirską. „Pierwsze zakonnice przyszły z krakowskiej wspólnoty tercjarek tzw. większej; były to te, które chciały przejść na status mniszek i zachowywać doskonałą potrydencką klauzurę. Po rozbiorach tutaj zgromadzono siostry z obu krakowskich wspólnot tercjarek” (Borkowska 2005: 229). W archiwum klasztornym znajduje się spis zakonnic sporządzony na podstawie „tablicy zmarłych” oraz innych dokumentów; (2) wspólnoty określanej jako Klasztor Trójcy Świętej (ponieważ założona została przy klasztorze dominikanów i nazwa wspólnoty żeńskiej pochodzi od klasztoru męskiego), czyli dominikanki tercjarki, dom większy. Wspólnota powstała ok. 1350 roku. „Po Soborze Trydenckim zachowała status

tercjarek i niedoskonałą klauzurę (...) Parokrotnie w ciągu dziejów wspólnotę tę łączono i rozdzielano z sąsiednią wspólnotą, starszą i znaną jako „Mniejsza”; ostatecznie skomasował je obie w domu „Większym” rząd austriacki w 1810, w ramach kasaty” (Borkowska 2005: 234). Skład wspólnoty znany jest od 1628, od kiedy zaczęto prowadzić metrykę; (3) wspólnoty założonej (ok. 1230 r.) przy klasztorze oo. dominikanów, zwanej domem mniejszym dominikanek tercjarek. Mimo dążenia do samodzielności wspólnota kilkakrotnie łączona z domem większym, ostatecznie została skasowana w 1810 roku. Archiwa zachowane są niestety tylko w szczątkowej postaci, można odtworzyć jedynie część imion (por. Borkowska 2005: 243)¹.

Materiał imienniczy zaprezentowany zostanie według schematu zaproponowanego przez Józefę Kobylińską w artykule o imionach dominikanów (2018); obok imienia podana będzie liczba nosicielek, wiek wystąpienia danego onimu, jego pochodzenie, motywacja religijna² oraz ewentualne wnioski dotyczące imienia.

Agata (2), w XVII i XVIII wieku; pochodzi z gr. *Aghate* (od *aghaté* ‘dobra’ lub skrótowiec od imion złożonych *Agathódōros*, *Agathoklēs* – por. Grzenia 2006: 38). Motywowane imieniem św. Agaty, męczennicy z pierwszych wieków chrześcijaństwa (inne święte o tym imieniu to: A. z Weinsbrunn, A. z Bassano, A., męczennice koreańskie).

Agnieszka (8), w XVII i XVIII wieku; pochodzi z gr. *hagné*, *agné* ‘czysta, bez skaży, dziewicza’ (Grzenia 2006: 39). Motywowane imieniem świętej z rodziny dominikańskiej, A. z Montepulciano, żyjącej na przełomie wieków XIII i XIV, przeoryszy klasztoru afiliowanego do dominikańskiej rodziny zakonnej.

Aleksandra (5), w XVII i XVIII wieku; pochodzi od męskiego imienia *Aleksander* (Grzenia 2006: 43). Motywowane imieniem św. A., pustelnicy egipskiej (też: A., cesarzowa).

Aniela (7), w XVII i XVIII wieku; spolszczona wersja włoskiego imienia *Angela* (por. Grzenia 2006: 54). Motywowane imieniem św. A. z Foligno lub A. Merici.

Anna (7), w XVII i XVIII wieku; pochodzi z hebr. *hannah* ‘łaska’ (por. SEMot: 11; Grzenia 2006: 55). Motywowane imieniem matki NMP lub św. A. od Aniołów Monteagudo mniszki Zakonu Kaznodziejskiego.

Antonina (3), w XVII i w XVIII wieku; żeńska postać imienia łacińskiego *Antoninus* (por. Fros i Sowa I: 234). Motywowane imieniem św. A., panny i męczennicy, umęczonej za Dioklecjana i Maksymiana.

¹ Imiona krakowskich dominikanek z wyżej wymienionych domów, odnotowane w wiekach XVII i XVIII, zebrane zostały i opublikowane przez s. Małgorzatę Borkowską w tomie II *Leksykonu zakonnicy polskich epoki przedrozbiorowej* (2005: 229–246), skąd czerpię materiał do analiz przeprowadzonych w niniejszym artykule.

² Jak pokazały badania nad imionami zakonnymi (np. Citko 2000; Kobylińska 2018; Sochacka 2003; Szewczyk 2000; Wieczorek 2010; 2011; Zmuda 2015; 2017), imiona zakonne nadawane są głównie ze względu na ich motywację religijną polegającą na ukazaniu wzoru postępowania oraz kierunku kontemplacji przez wskazanie konkretnego świętego. W przypadku niektórych imion istnieje kilku świętych, wówczas pierwszeństwo należy dać świętemu z rodziny dominikańskiej (jeśli taki istnieje). Trzeba jednak pamiętać, że choć w przypadku imion zakonnych można motywację ustalić z dużym prawdopodobieństwem (ze względu na religijny charakter wspólnoty, w miarę zachowaną trwałość na przestrzeni wieków itp.), to jednak w przypadku imion z XVII i XVIII w. są to badania diachroniczne, nad dawnym imiennictwem, i ustalanie motywacji jest przez to utrudnione (por. np. Kopertowska 1994).

Apolinara (2), w XVII i XVIII wieku; pochodzi od męskiego imienia *Apolinary* (Grzenia 2006: 57). Motywowane imieniem św. Apolinarego (około 10 św. o tym imieniu, bardziej znani: A. bp Rawenny; bp Clermont; bp Valence).

Apolonia (1), w XVII wieku; od gr. imienia *Apollōnia* (Fros i Sowa I: 247). Motywowane imieniem A., męczennicy aleksandryjskiej.

Barbara (2), w XVII i XVIII wieku; z gr. *bárbaros* 'niemówiący po grecku, niegrecki, niekulturalny, barbarzyński'; dosłownie 'taki, który mówi *bar-bar*' (por. Fros i Sowa I: 347; Grzenia 2006: 67). Motywowane imieniem B., panny i męczennicy, córki poganina, który sam pozbawił ją życia ze względu na wiarę lub B. z Bergamo, bernardynki.

Beata (4), w XVII i XVIII wieku; wg Frosa i Sowy „żeńska forma imienia *Beat*” (I: 383). Motywowane imieniem św. Beaty, męczennicy z Sens (III w.).

Benedykta (6), w XVII i XVIII; żeńska forma imienia *Benedykt* (por. Grzenia 2006: 70–71). Motywowane imieniem św. dominikanina, Benedykta XI, papieża, pełniącego urząd w latach 1303–1304³.

Bogumiła (1), w XVII wieku; forma żeńska imienia *Bogumił* (Grzenia 2006: 79). Motywowane imieniem św. Bogumiła z Dobrowa (kult w Polsce żywy był już w XV w., ale historykom trudno znaleźć poparcie dla informacji zawartych w legendach).

Brygida (1), w XVIII wieku; imię pochodzenia celtyckiego, od słowa *brig* 'siła, cnota, męstwo' (Grzenia 2006: 85). Motywowane imieniem św. B. z Kildar, założycielki klasztoru z V wieku lub św. B. Szwedzkiej (XIV w.).

Cecylia (3), w XVII i XVIII wieku; od łac. przydomka *Caecilia*, który oznaczał 'kobietę z rodu *Caecili*' (Grzenia 2006: 86). Motywowane imieniem Cecylii Cesarini, błogosławionej Mniszki Zakonu Kaznodziejskiego z XIII wieku.

Charitas (1), w XVIII wieku; od łac. rzecz. *charitas*, *charitatis* 'dobroczynność; miłość Boża'⁴. Motywowane znaczeniem wyrazu apelatywnego, od którego pochodzi.

Domicela (2), w XVII wieku; imię pochodzenia łacińskiego, od *Domitilla* (zob. Grzenia 2006: 101). Motywowane imieniem męczennicy z przełomu I i II wieku, jest postacią występującą w legendzie o św. Nereuszu i Achillesie⁵.

Dominika (7), w XVII i XVIII wieku; odpowiednik męskiego imienia *Dominik* (Grzenia 2006: 101). Motywowane imieniem założyciela zakonu dominikańskiego (dominikanów i mniszek dominikanek), św. Dominika Guzmana.

Dorota (1), w XVII wieku; imię żeńskie pochodzenia greckiego (*dōron* 'dar' oraz *theá* 'bogini') (Grzenia 2006: 103). Motywowane imieniem św. Doroty, męczennicy za czasów Dioklecjana.

³ Istnieją również święte o tym imieniu, wymienione w Martyrologium Rzymskim, jednak pierwszeństwo dajemy świętemu z rodziny dominikańskiej (por. Fros i Sowa I: 408).

⁴ Tłumaczenie własne, źródło: <https://latin-dictionary.net/definition/9327/charitas-charitatis> (dostęp dnia 10.01.2019).

⁵ Zob. <https://www.deon.pl/imieniny/imie,776,domitylla-domicela.html> (dostęp dnia 5.02.2019).

Eleonora (3), w XVII i XVIII wieku; pochodzenie niejasne, najczęściej zaliczane do imion semickich, tzw. teoforycznych (zob. Fros i Sowa II: 126). Motywowane imieniem św. E., mniszki, ksieni z Tadcaster lub E., królowej Anglii.

Elżbieta (3), w XVII i XVIII wieku; od hebr. imienia *Elisheba* ‘Bóg moją przysięgą’ (Grzenia 2006: 111). Motywowane imieniem biblijnej postaci, matki Jana Chrzciciela.

Emerencjana (1), w XVII wieku; z łac. od cognomen *Emerentiana* (Fros i Sowa II: 153–154). Motywowane imieniem św. E., męczennicy, najprawdopodobniej ukamienowanej katechumenki.

Eufemia (1), w XVII wieku; z gr. *eu* ‘dobry’, *phemia* ‘wróżba, obietnica szczęścia’ (Fros i Sowa II: 204). Motywowane imieniem św. E., męczennicy z Chalcedonu lub E. z Akwilei.

Eufrozyna (3), w XVII i XVIII wieku; z gr. *euphrosynē* ‘radość’ (Grzenia 2006: 118). Motywowane imieniem św. E. z Aleksandrii (V w.) lub E. z Połocka (XII w.).

Febronia (5), w XVII i XVIII wieku; z łac., od imienia boga *Febrosa* (Fros i Sowa II: 279). Motywowane imieniem św. F. z Nisibis, mniszki-męczennicy, która poniosła śmierć za Dioklecjana.

Felicjana (2), w XVIII wieku; pochodzi od męskiego imienia *Felicjan*. Motywowane imieniem św. Felicjana, męczennika, bpa Foligno lub F., męczennika afrykańskiego.

Floriana (1), w XVIII wieku; pochodzi od męskiego *Florian* (por. Grzenia 2006: 128). Motywowane imieniem męczennika Floriana z Lauriacum.

Florianna (1), w XVII wieku; wg Grzenia (2006: 128) imię to, tak jak *Floriana*, to odpowiednik męskiego imienia *Florian*. Motywacja zob. imię *Floriana*.

Franciszka (6), w XVII i XVIII wieku; pochodzi od męskiego *Franciszek* (Grzenia 2006: 129). Motywowane imieniem F. Pinzokere, błogosławionej tercjarki dominikańskiej, męczennicy japońskiej lub św. Franciszka Shōemon, dominikanina, męczennika z XVII wieku.

Helena (5), w XVII i XVIII wieku; z gr. *hele* ‘blask, jasność’ lub *heláne* ‘pochodnia’ (Grzenia 2006: 143). Motywowane imieniem jednej z dziesięciu świętych o tym imieniu (np. H., cesarzowa, H. z Auxerre, H. Szwedzka, H. Enselmini, H. Węgierska).

Hiacynta (8), w XVII i XVIII wieku; pochodzi od męskiego *Hiacynt* (Grzenia 2006: 148). Pod koniec XVIII wieku i później może być motywowane imieniem św. dominikanina Hiacynta Casteñeda, męczennika, we wcześniejszych okresach motywowane jest imieniem św. H. Merescotti, XVI-wiecznej klaryski.

Izabela (1), w XVII wieku; hiszp. wersja imienia *Elżbieta* lub pochodzi od imienia biblijnej królowej *Jezabel* (Grzenia 2006: 161). Motywowane imieniem bł. I. Francuskiej, klaryski z XIII wieku.

Jadwiga (5), w XVII i XVIII wieku; z germ. obydwa człony *hadu* i *wig* oznaczały ‘walkę’ (Grzenia 2006: 164). Motywowane imieniem św. J. Śląskiej lub J. Królowej.

Joanna (7), w XVII i XVIII wieku; żeńska forma imienia *Jan* (Grzenia 2006: 172). Motywowane imieniem Joanny Portugalskiej, błogosławionej dominikanki z XV wieku.

Józefa (3), w XVIII wieku; pochodzi od męskiego *Józef* (Grzenia 2006: 175). Motywowane imieniem biblijnym. Św. Józef opiekun Jezusa i NMP.

Justyna (3), w XVII i XVIII wieku; pochodzi od męskiego imienia *Justyn* (Grzenia 2006: 179). Motywowane imieniem św. J., męczennicy z Padwy z VI wieku.

Kandyda (2), w XVII i XVIII wieku; żeńska forma imienia *Candidus* (Fros i Sowa III: 415). Motywowane imieniem św. K., męczennicy rzymskiej.

Karola (1), w XVIII wieku; żeńska forma imienia *Karol* Grzenia 2006: 184). Motywowane imieniem św. Karola (K. Wielki; K. Dobry, książę Flandrii; K. z Blois; K. Boromeusz; K. Garnier; K. z Sezze).

Katarzyna (8), w XVII i XVIII wieku; z gr. *katharós* 'czysty, bez skazy' (por. Grzenia 2006: 186). Motywowane imieniem św. Katarzyny ze Sieny, włoskiej tercjarki dominikańskiej, mistyczki, doktora Kościoła.

Kolumba (3), w XVIII wieku; z łac. *columba -ae* 'gołębica, gołąbka' (Fros i Sowa III: 504). Imię motywowane imieniem K. z Rieti, błogosławionej tercjarki dominikańskiej z XV wieku.

Konstancja (5), w XVII i XVIII wieku; z łac. od cognomen *Constantius* (Fros i Sowa III: 515). Motywowane imieniem K., królowej Aragonii (ewentualnie imieniem bł. Konstantego z Fabriano, włoskiego dominikanina).

Konstancjanna (1), w XVII wieku; od imienia *Konstancja*, utworzone sufiksem *-anna* (z geminatą wtórnego pochodzenia⁶). Motywacja zob. *Konstancja*.

Krystyna (4), w XVII i XVIII wieku; odpowiednik męskiego *Krystyn* (Grzenia 2006: 198). Motywowane imieniem św. K. z Bolzano lub K. Przedziwnej, lub K. ze Stommeln (ewentualnie motywowane biblijnie: dawna forma *Christina* znaaczyła 'należąca do Chrystusa' (zob. Horyń, Zmuda 2017).

Kunegunda (4), w XVII i XVIII wieku; z germ. *kunni-* 'ród, plemię' i *-gund* 'walka' (por. Grzenia 2006: 201). Motywowane imieniem św. K., dziewicy, towarzyszkisw. Urszuli lub K., cesarzowej.

Ludwika (1), w XVII wieku; pochodzi od męskiego imienia *Ludwik* (Grzenia 2006: 216). Motywowane imieniem św. Ludwika Bertranda, dominikanina, misjonarza z XVI wieku, nazywanego „apostołem Indian”.

Ludwina (1), w XVII wieku; z germ. *liut* 'lud, zgromadzenie ludu' i *wini* 'przyjaciel' (Grzenia 2006: 217). Motywowane imieniem św. L. z Schiedam.

Łucja (1), w XVII wieku; żeńska forma imienia *Lucius* (Fros i Sowa III: 672). Motywowane imieniem Łucji z Narni, włoskiej tercjarki dominikańskiej z XVI wieku, mistyczki i stygmatyczki.

Magdalena (6), w XVII i XVIII wieku; od przydomka biblijnej Marii z Magdalii (hebr. *Migdal* 'wieża ryb' – por. Grzenia 2006: 221). Motywowane imieniem postaci biblijnej lub też świętej dominikańskiej – M. z Nagasaki, męczennica z XVII wieku czy bł. M. Panattieri, włoskiej tercjarki dominikańskiej.

⁶ „W imionach o budowie więcej sylabowej podwojone *nn* występuje dość często w powtarzających się zakończeniach *-anna, -ianna, -enna, -inna, -onna* (...) zjawisko wtórnego podwajania *nn* w żeńskich imionach osobowych w rodzaju *Lenna* (: *Magdalena*) oraz *Romanna, Julianna, Bożenna, Justynna, Iwonna, Rodionna* powstało niewątpliwie pod wpływem analogii do zapożyczeń typu *Anna, Joanna, Zuzanna*, w których podwojone *nn* jest genetycznie uzasadnione” (Malec 1998: 300, 302).

Małgorzata (1), w XVII i XVIII wieku; z gr., *margarītēs* ‘perła’ (por. Grzenia 2006: 225). Świętych i bł. o tym imieniu w zakonie dominikańskim jest kilka (M. Węgierska, XIII w.; M. Ebner, XIV w.; M. Sabaudzka, XV w.; M. z Citta di Castello, XIV w.).

Maria Egipcjanka (4), w XVII i XVIII wieku; imię podwójne powstałe od imienia i przydomka świętej – Marii Egipcjanki, która również stoi u podstaw motywacji nadania tego imienia.

Marianna (4), w XVII i XVIII wieku; imię żeńskie, które jest wariantem imienia *Marian* (Grzenia 2006: 232). Motywowane imieniem św. Mariana (M. męczennik za Waleriana; M. z Auxerre; M. z Evaux; M. Szkot).

Marta (5), w XVII i XVIII wieku; z aram. *Martā* ‘pani’ (por. Grzenia 2006: 235). Motywowane imieniem biblijnej Marty z Betanii.

Maryna (1), w XVII wieku; żeński odpowiednik męskiego *Maryn* (por. Grzenia 2006: 236). Motywowane imieniem św. Maryny (Maryn) z Bitynii, która w przebraniu męskim wstąpiła do klasztoru lub M. z Orense (niektórzy utożsamiają ją z Małgorzatą Antiocheńską).

Nepomucena (1), w XVIII wieku; imię utworzone od przydomka *Nepomucen*. Motywowane przydomkiem św. Jana Nepomucena.

Ozanna (3), w XVII i XVIII wieku; „por. *Hosanna, Osanna* (od biblijnego *osanna* ‘okrzyk powitalny i modlitewny’ w ST, hebr. *hōszī’ānna* ‘zbaw’ (...))” (SEMot: 103); słownik notuje pol. wariant *Ożanna*. Jako imię obecne od XIII wieku we Francji, *Osanne, Ozanne*. Imię motywowane znaczeniem wyrazu, od którego pochodzi.

Petronela (2), w XVII wieku; od męskiego *Petronius* (por. Grzenia 2006: 270). Motywowane imieniem św. P. rzymskiej lub P. z Aubeterre, lub P. z Moncel.

Regina (1), w XVII wieku; z łac. *regina* ‘królowa’ (Grzenia 2006: 278). Motywowane tytułem Matki Bożej *Regina Caeli* lub św. Reginy (R., męczennica z Alise, R. Protmann).

Renata (1), w XVIII wieku; żeński odpowiednik męskiego *Renat* (Fros i Sowa V: 60). Motywowane imieniem św. R., męczennicy francuskiej.

Rozalia (3), w XVII i XVIII wieku; etymologia niejasna (być może od łac. *rosa* ‘róża’ i *lilium* ‘lilia’) (Grzenia 2006: 284–285). Motywowane imieniem św. Rozalii, pustelnicy z XII wieku.

Róża (8), w XVII i XVIII wieku; od łac. przydomka *Rosa* (Grzenia 2006: 285). Motywowane imieniem św. R. z Viterbo lub R. z Limy.

Salomea (2), w XVII i XVIII wieku; od hebr. *šalom* ‘pokój, pomyślność’ (Grzenia 2006: 288). Motywowane imieniem św. S., księżnej halickiej.

Stefania (2), w XVII i XVIII wieku; pochodzi od męskiego *Stefan* (Grzenia 2006: 298). Motywowane imieniem S. Quinzani, bł. włoskiej tercjarce dominikańskiej.

Tekla (2), w XVIII wieku; imię *Tekla* powstało jako skrócenie greckiego imienia *Theókleia* (Fros i Sowa V: 420). Motywowane imieniem T., „pierwszej męczennicy”.

Teofila (3), w XVII i XVIII wieku; pochodzi od męskiego *Teofil* (Grzenia 2006: 308). Motywowane imieniem św. Teofila (np. T., bp. Antiochii; T., bp. Cezarei Palestyńskiej; T., męczennik z Libii).

Teresa (5), w XVII i XVIII wieku; niejasna etymologia⁷. Motywowane imieniem św. Teresy Wielkiej (z Avili).

Urszula (1), w XVII wieku; z łac. *ursa* ‘niedźwiedzica’ (Grzenia 2006: 313). Motywowane imieniem św. U., męczennicy.

Wiktoria (5), w XVII i XVIII wieku; od łac. *victoria* ‘zwycięstwo’ (Grzenia 2006: 324). Motywowane imieniem św. W., męczennicy z Sabiny.

Wincencja (1), w XVII wieku; pochodzi od męskiego *Wincencjan* (Fros i Sowa VI: 157). Motywowane imieniem św. Wincencjana, eremity z VII wieku.

Wincenta (2), w XVIII wieku; utworzone od męskiego *Wincenty* (Grzenia 2006: 325). Motywowane imieniem św. Wincentego, męczennika (W., męczennik rzymski; W., z Agen, męczennik; W., męczennik z Saragossy).

Zofia (5), w XVII i XVIII wieku; od *sophia* ‘mądrość’ (Grzenia 2006: 338). Motywowane imieniem św. Zofii, męczennicy rzymskiej.

Zuzanna (3), w XVII i XVIII wieku, od hebr. *šūšhan* ‘lilia’ (Grzenia 2006: 338). Motywowane imieniem biblijnej Zuzanny z Księgi Daniela (ewentualnie którejś ze świętych o tym imieniu).

Lista rangowa przeanalizowanych imion prezentuje się następująco:

Lp.	Imię	Liczba użyc	Ranga
1.	Agnieszka	8	1
2.	Hiacynta	8	
3.	Katarzyna	8	
4.	Róża	8	
5.	Aniela	7	2
6.	Anna	7	
7.	Dominika	7	
8.	Joanna	7	
9.	Benedykta	6	3
10.	Franciszka	6	
11.	Magdalena	6	
12.	Aleksandra	5	4
13.	Febronia	5	
14.	Helena	5	
15.	Jadwiga	5	
16.	Konstancja	5	
17.	Marta	5	
18.	Teresa	5	
19.	Wiktoria	5	
20.	Zofia	5	

⁷ „Najczęściej przyjmuje się, że jest to żeńska forma bizantyńskiego imienia męskiego *Tarásios*, ale nie jest to pewne” (Fros i Sowa V: 493).

21.	Beata	4	5
22.	Krystyna	4	
23.	Kunegunda	4	
24.	Małgorzata	4	
25.	Maria Egipcjanka	4	
26.	Marianna	4	
27.	Antonina	3	6
28.	Cecylia	3	
29.	Eleonora	3	
30.	Elżbieta	3	
31.	Eufrozyna	3	
32.	Józefa	3	
33.	Justyna	3	
34.	Kolumba	3	
35.	Ozanna	3	
36.	Rozalia	3	
37.	Teofila	3	
38.	Zuzanna	3	
39.	Agata	2	7
40.	Apolinara	2	
41.	Barbara	2	
42.	Domicela	2	
43.	Felicjana	2	
44.	Kandyda	2	
45.	Petronela	2	
46.	Salomea	2	
47.	Stefania	2	
48.	Tekla	2	
49.	Wincenta	2	
50.	Apolonia	1	8
51.	Brygida	1	
52.	Bogumiła	1	
53.	Charitas	1	
54.	Dorota	1	
55.	Emerencjana	1	
56.	Eufemia	1	
57.	Floriana	1	
58.	Florianna	1	
59.	Izabela	1	

60.	Karola	1	
61.	Konstancjanna	1	
62.	Ludwika	1	
63.	Ludwina	1	
64.	Łucja	1	
65.	Małgorzata	1	
66.	Maryna	1	
67.	Nepomucena	1	
68.	Regina	1	
69.	Renata	1	
70.	Urszula	1	
71.	Wincencja	1	

Co ciekawe, żadne z imion nie wysuwa się pod względem frekwencji na plan pierwszy. W pierwszej randze znalazły się 4 imiona, w drugiej – również 4, a w trzeciej – 3. Pomiędzy tymi rangami jest różnica tylko jednego nosiciela (od 8 do 6). Pojedyncze egzemplifikacje posiadają 22 imiona, co stanowi 31% zastosowanych jednostek.

Większość zaprezentowanych imion (43 antroponimy) wystąpiło w obydwu badanych wiekach. Tylko w wieku XVII pojawiły się następujące jednostki (17): *Apolonia, Bogumiła, Domicela, Dorota, Emerencjana, Eufemia, Florianna, Izabela, Konstancjanna, Ludwina, Ludwika, Łucja, Maryna, Petronela, Regina, Urszula, Wincencja*. Jako nowe w wieku XVIII wystąpiły imiona (11): *Brygida, Charitas, Felicjana, Floriana, Józefa, Karola, Kolumba, Nepomucena, Renata, Tekla, Wincenta*.

Zaprezentowane imiona dominikanek krakowskich z wieków XVII i XVIII ze względu na ich źródła kulturowo-religijne można podzielić na następujące grupy:

1. Bezwzględna większość stanowią imiona zaczerpnięte ze zbioru imion świętych – jest to 61 antroponimów, czyli aż 86% jednostek, które posłużyły do tworzenia imion zakonnych. Znajdują się tu zarówno imiona motywowane imionami świętych z zakonu dominikańskiego, jak i świętych spoza zakonu, czczonych w Kościele katolickim (tak kobiet, jak i mężczyzn). Większość z nich pochodzi z okresu starochrześcijańskiego (por. Malec 1994).
2. Kilka jednostek motywowanych jest imionami postaci biblijnych (*Elżbieta, Izabela, Józefa, Krystyna, Magdalena, Zuzanna*)⁸.
3. U podstaw motywacji dwóch imion leży przydomek świętego (*Nepomucena, Maria Egipcjanka*), przy czym w drugim przypadku chodzi o przeniesienie do kategorii imienia dwóch antroponimów: imienia i przydomka świętej, co w efekcie pozwoliło utworzyć imię podwójne (jedyne w całym zbiorze).
4. Dwa imiona utworzone zostały od obcych apelatywów (*Charitas* od ap. łac.; *Ozanna* od ap. hebr.).

⁸ Niektóre z tych imion mogą mieć również inną genezę, występują bowiem święci o tych imionach.

Porównując zasób imion dominikanek z XVII i XVIII wieku z imionami dominikanów z tego okresu, zaprezentowanymi przez Józefę Kobylińską (2018), można zauważyć, że są to korpusy dość niezależne od siebie. Na 71 żeńskich imion można wskazać 10 onimów, które stanowią żeński odpowiednik męskiego imienia znajdującego się w spisie dominikanów z XVII i XVIII wieku (por. Kobylińska 2018). Są to takie imiona, jak: *Antonina* (<*Antoni*); *Benedykta* (<*Benedykt*); *Dominika* (<*Dominik*); *Franciszka* (<*Franciszek*); *Hiacynta* (<*Hiacynt*); *Justyna* (<*Justyn*); *Kandyda* (<*Kandyd*); *Karola* (<*Karol*); *Ludwika* (<*Ludwik*); *Marianna* (<*Marian*); *Stefania* (<*Stefan*); *Wincenta* (<*Wincenty*).

Na koniec warto podkreślić, że praktyka zmiany imienia w zakonie dominikanek w Polsce pojawia się sporadycznie w drugiej połowie XVI wieku, ale to właśnie wieki XVII i XVIII przynoszą regularność i konsekwencję w stosowaniu przez ów zakon tej praktyki. W klasztorach krakowskich objętych analizą w niniejszym artykule, w omawianym okresie zakonne imiona dominikanek mają stałą strukturę, czyli są to nowe pojedyncze imiona wprowadzone w miejsce imienia chrzestnego. Jednak już w wieku XVIII w innych klasztorach dominikanek w Polsce pojawiają się imiona zakonne o rozbudowanej strukturze⁹. Imię zakonne może być złożone z jednego, dwóch lub trzech imion i dołączonego do nich predykatu (inaczej tytułacji czy wezwania)¹⁰, np. *Maria Nepomucena Norbertina od św. Ojca Dominika* (XVIII w., Racibórz); *Maria Kajetana od Narodzenia Chrystusa* (XVIII w., Racibórz). Wraz z rozbudowaną strukturą do żeńskiego onomastykonu dominikańskiego wchodzi również imię *Maria* (wcześniej nieobecne, poza podwójnym imieniem *Maria Egipcjanka*, wyraźnie wskazującym na inną patronkę niż NMP) i zaczyna pojawiać się zwyczaj, iż każda z siostr otrzymuje to imię jako pierwsze lub drugie, a pozostałe onimy służą do identyfikacji zakonnicy. Jednakże nie można tej tendencji uznać za stałą praktykę jeszcze nawet w wieku XIX.

W klasztorach dominikanek krakowskich w XIX wieku pojawia się również imię o rozbudowanej strukturze, ale zawsze złożone z jednego imienia i dołączonego do niego predykatu (np. *Katarzyna od Najświętszego Sakramentu*, *Emilia od Wniebowzięcia NMP*).

Bibliografia

- Borkowska M., 2002, *Panny siostry w świecie sarmackim*, Warszawa.
- Borkowska M., 2005, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*, t. II: Polska centralna i południowa, Warszawa.
- Citko L., 2000, *Imiona zakonne oo. Bazylianów z Supraśla (XVII w.)*, [w:] *Nazwy własne na pograniczach kulturowych: materiały z Międzynarodowej Konferencji Onomastycz-*

⁹ Na wzór imion karmelitanek bosych (na temat imion zakonnych karmelitanek bosych zob. Zmuda, 2019).

¹⁰ „Termin *predykat* jest znany i stosowany w zakonach na oznaczenie tej części imienia, która ma jakby zastąpić nazwisko lub dopełnić treściowo imię” (Zmuda 2015a: 146); Według Stanisławy Sochackiej, predykaty „to dodatkowe określenia pełniące funkcję deskrypcji jednostkowych. W rozumieniu osób duchownych to tajemnice wskazujące na szczególne nabożeństwo do osób świętych, zwracające uwagę na cnoty i charyzmaty” (Sochacka 2003: 247).

- nej, *Białystok-Białowieża, 12–13 VI 2000*, red. Z. Abramowicz, L. Dacewicz, Białystok, s. 57–61.
- Fros H., Sowa F., 2004–2007, *Księga imion i świętych*, t. I–VI, Kraków.
- Grzenia J., 2006, *Słownik imion*, Warszawa.
- Horyń E., Zmuda E., 2017, *O imieniu Krystyna – szkic onomastyczno-teologiczny*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica” XII, s. 130–139.
- Kobylińska J., 2018, *Imiona oo. dominikanów w „Księgach gromadzkich wsi Kasina Wielka” (XVII–XVIII w.)*, „Onomastica” LXII, s. 145–181.
- Kopertowska D., 1994, *Ewolucja motywacji w imiennictwie*, „Język Polski” LXXIV, z. 1, s. 22–33.
- Malec M., 1994, *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*, Kraków.
- Malec M., 1998, *Zjawisko geminacji w polskiej antroponomii*, [w:] *Najnowsze przemiany nazewnicze*, red. E. Jakus-Borkowa, K. Nowik, Warszawa, s. 299–305.
- Malec M., 1995, *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych. Cz. 2: Imiona chrześcijańskie*, Kraków [SEMot].
- Marecki J., 1997, *Zakony żeńskie w Polsce*, Kraków.
- Rymut K., 1995, *Słownik imion współcześnie w Polsce używanych*, Kraków.
- Sochacka S., 2003, *Imiennictwo żeńskich zgromadzeń zakonnych*, [w:] *Metodologia badań onomastycznych*, red. M. Biolik, Olsztyn, s. 245–254.
- Szewczyk Ł.M., 2000, *Kultowe i kulturowe znaczenie imiennictwa wybranych polskich zakonów żeńskich (na przykładzie imion siostr franciszkanek)*, [w:] *Inspiracje chrześcijańskie w kulturze Europy*, red. E. Woźniak, Łódź, s. 429–444.
- Wieczorek E., 2010, *Imiona siostr karmelitanek Dzieciątka Jezus z drugiej połowy XX wieku*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica” V, nr 80, s. 277–289.
- Wieczorek E., 2011, *Męskie imiona zakonne jako specyficzna warstwa antroponomii polskiej*, [w:] *Zbliżenie. Literatura – kultura – język – translatoryka*, red. I. Fijałkowska-Janiak i in., Gdańsk, s. 204–212.
- Zmuda E., 2015, *Maria jako imię zakonne*, „Onomastica” LIX, s. 137–151.
- Zmuda E., 2017, *(Nie)zależność imion zakonnych od chrzestnych (na przykładzie imion karmelitów bosych)*, „Socjolingwistyka” XXXI, 2017, s. 191–204.
- Zmuda E., 2019, *Imiona karmelitanek bosych (XVII – I poł. XX w.)*, Kraków.

Źródła internetowe

- <https://latin-dictionary.net/definition/9327/charitas-charitatis> (dostęp dnia: 10.01.2019).
- <https://www.deon.pl/imieniny/imie,776,domitylla-domicela.html> (dostęp dnia: 5.02. 2019).

Religious names of the Dominican Sisters of Kraków (XVII–XVIII century)

Abstract

The article is a kind of complement to the publication of Prof. dr hab. Józefa Kobylińska on the names of the Dominican fathers from the 17th and 18th centuries (2018). The aim of this text is to analyse the names of the Dominican nuns from the same period (17th–18th century) in order to complete the image of the Dominican religious naming in Krakow. The analysis revealed 71 anthroponyms that were used to name nuns in the described period, showed their

occurrence, popularity and motivation, and pointed to the genesis of creation as a religious name. The article also classifies names according to cultural and religious sources, compares the collection of female names with male Dominican names, and describes the evolution of the name change practice in the Dominican Order.